

Forord

Jeg har tidligere skrevet bøkene *Empati hos voksne i møte med barn med spesielle behov* (1999) og *Barnesamtaler. Det anerkjennende samvær og samtalens betydning for barn med samspillsvansker* (2006). Bøkene handler om hvordan vi gjennom en anerkjennende og empatisk tilnærming kan øke vår forståelse for barnets vansker og behov, og hvordan vi dermed kan komme i posisjon til å gi relevant hjelp. Denne boken handler om de samme barna, men også om deres foreldre. Den handler om hvordan vi som er ansatt i barnehage, skole eller hjelpeapparatet for øvrig, kan øke vår forståelse for den situasjonen foreldrene til barn med samhandlingsvansker befinner seg i, gjennom en holdning av empati og anerkjennelse. Med en slik tilnærming øker vi våre forutsetninger for å kunne gi dem hjelp i tråd med deres behov, en hjelp som de selv kan oppleve som meningsfylt, og som kan gi optimisme og pågangsmot til å kunne opptre som trygge, gode, kjærlig støttende, omsorgsfulle, oppmuntrende og veiledende foreldre for sine barn. På denne måten vil vi kunne bidra til å styrke denne barn–foreldre-relasjonen som i bunn og grunn vil gi barn de viktigste forutsetninger for god læring og utvikling.

I barnehager og skoler fokuseres det i dag mye på barnesamtaler, elevsamtaler, den utviklingsstøttende samtalen, den gode dialog

osv. Generelt kan det synes som om vektlegging av relasjonskompetanse får økende oppmerksomhet i profesjonelt arbeid (Aubert og Bakke (2008), Bae 1985, 1988, 1996 og 2004, Jensen og Juul 2003 og 2004, Killén 2000, 2004, 2007, Kinge 1999 og 2006, Larsen 2004, Nordahl 2005 og 2007, Schibbye 2002, 2003, 2004 og 2006, Øvreide 2002 mfl.). Empati og anerkjennelse framheves som sentrale komponenter i kommunikasjonen. Det er sannsynligvis på tide at vi retter oppmerksomheten mot «foreldresamtalen», «den støttende samtalen» eller «den gode dialogen» også med barnets foreldre, dersom vi ikke allerede har gjort det!

Denne boken handler om hvordan vi gjennom gode og støttende dialoger og gjennom *vår* relasjonskompetanse kan støtte, styrke og oppmuntre foreldre til barn som strever med samhandling, til å utvikle *sin*. Den vil ikke problematisere og fokusere på foreldrenes omsorgsevne, eller mangel på omsorgsevne, eller gjøre vurderinger rundt problemstillinger knyttet til omsorgssvikt. Den er tenkt å øke vår bevissthet som profesjonelle i hvordan vi kan tilrettelegge for best mulige oppvekstbetingelser for barn som strever mer enn andre og av ulike grunner, ved å samarbeide nærere, bedre og hyppigere med barnets foreldre/omsorgspersoner. Vi vet i dag at følelsemessig vanskjøtsel av barn er den alvorligste form for omsorgssvikt, og at denne viser seg lenge før de fysiske overgrep ev. finner sted (Killén 2004). Og den kan ha mange årsaker. Foreldres fortvilelse og resignasjon knyttet til utilstrekkelighets- og avmaktsopplevelser kan være én av dem. Min opplevelse er at vi har *mye* å hente og at vi har *mye* ubenyttet potensial i å spille på lag med foreldre og utnytte denne foreldreressursen til barnets beste og som støtte i deres utvikling. Mange foreldre til barn som strever i samspill med andre, lever nettopp med følelser av utilstrekkelighet, manglende mestring, tvil på egen verdi og egen foreldrekompetanse, og de bærer ofte på en ensomhetsopplevelse i oppdragelsen av eget barn. Og dette koster. De vil kunne trenge noen å støtte seg til, noen som

engasjerer seg positivt i barnet deres, for selv å make å ivareta sitt eget engasjement. Gjennom vår innlevelse, forståelse og vår engasjerte tilstedeværelse kan bl.a. vi som møter foreldre i barnehagen eller skolen, gjøre deres hverdag så mye lettere og dermed bidra til frigjøring av deres *egne* krefter og ressurser. Det koster oss så lite, og det kan bety så mye.

I takknemlighet ønsker jeg å gi en stor blomst til dere som har bidratt til denne boken med deres historier, deres erfaringer, minner, tanker og refleksjoner. Jeg vet at det har kostet! Jeg vet at det har vært tungt å gå tilbake til en særdeles strevsom tid i livet deres for å hente opp smertefulle minner. Minner som flere av dere har uttrykt at dere bare ønsker å legge bak dere. Imidlertid tror og håper jeg mange vil kunne finne trøst, håp og økt styrke ved å kunne gjenkjenne seg selv i deres historier!

Takk også til dere som jeg har møtt underveis i denne skriveprosessen, og som har inspirert med deres bidrag. Mange av dere har jeg møtt når jeg har holdt kurs, og dere kan ha oppmuntret meg til å fortsette å skrive i en ellers uhyre travel hverdag, ved å påpeke temaets relevans og betydning. «Vi er mange her ute som denne boken er viktig for,» er det flere som har sagt. Takk for viktige innspill!

Videre hadde ikke dette kunnet bli noen bok uten en tålmodig familie – barn, barnebarn og ikke minst mannen min, som må være «bakkemannskap» når jeg trekker meg tilbake i isolasjon. De vet at dette arbeidet er viktig for meg, og forhåpentligvis for andre. Takk for utrettelig støtte.

Jeg ønsker også å rette en stor takk til Liv Eidesvik, leder av PP-tjenesten i Bærum. Hennes engasjement og støtte har vært avgjørende for å klare å kombinere jobben i PP-tjenesten med skriving. Med fleksible ordninger av arbeidstid og -oppgaver har jeg kunnet finne den nødvendige roen til å samle tanker og oppmerksomhet om å skrive.

Venner og kolleger som Jon Håkon Schultz, Vigdis Hegg og medarbeidere i PP-tjenesten, i Bærum har vært til stor inspirasjon,

støtte og oppmuntring, både i planleggingsfasen og underveis. Stor takk til dere! Ikke minst til deg, Vigdis, som fyller meg med ditt engasjement for sårbare barn og deres foreldre, som så helhjertet har valgt deres side, og som stadig støtter og oppmuntrer meg i mine prosjekter! Takk også til deg, Charlotte, som tok deg tid til å lese gjennom bokmanus og kom med nyttige innspill i prosessens aller siste runde!

Og til slutt har støtten fra forlaget Gyldendal Akademisk ved Evelinn Throne-Holst vært uvurderlig. Uten hennes oppmuntring og gode tilbakemeldinger ville det aldri ha blitt noen bok! Det er så lett å gi opp håpet! Det er så lett å miste troen både på seg selv og på skriveprosjektet! Balansen mellom kritiske tilbakemeldinger og støtte er så avgjørende for å opprettholde optimisme, energi og pågangsmot! Så takk til deg, Evelinn!

Allikevel er det ingen tvil om at det er i møte med mennesker – barn, foreldre, lærere, SFO-ansatte, barnehageansatte og andre – at kilden til dette skrivearbeidet ligger. I kombinasjon med erfaringer fra eget liv, og i kontakt med egen sårbarhet, egne følelser og behov, er det så lett å forstå andres. Vi er ikke så ulike når det kommer til stykket. Jeg har et oppriktig ønske om at de av oss som har såre minner og smertefulle erfaringer fra vårt eget liv som barn eller foreldre, eller som yrkesutøvere på en arbeidsplass med manglende innlevelse og engasjement i menneskene vi er ment å skulle støtte, skal kunne bruke disse erfaringene som en inspirasjon til å gjøre livet lettere for andre. I dette arbeidet trenger vi hverandre. Vi trenger å oppleve samhørighet, støtte og samarbeid med andre. Vi trenger å hente styrke i de gylne øyeblikk av kontakt og forståelse der vi vil kunne være svake eller sterke til ulike tider og uavhengig av stilling og status!

Asker, mars 2009

Emilie Kinge

Innhold

INNLEDNING	19
KAPITTEL 1 OM FORELDRE–BARN-RELASJONEN	37
Om det tidlige samspillet	39
«Søk forståelse for relasjonen»	42
KAPITTEL 2 JEG SKULLE ØNSKE DE HADDE MER KUNNSKAP	
OM Å SAMARBEIDE MED OSS FORELDRE	48
Om verdisyn og holdninger	50
Om kunnskap og kompetanse	58
Om faglig kunnskap	58
Om relasjonskompetanse	60
KAPITTEL 3 OM ANERKJENNELSE OG EMPATI	65
Om anerkjennelse	68
Så hva er det egentlig å være anerkjennende?	
Og hva er det vi skal anerkjenne?	69
Anerkjennelse roer ned uro	70
Om anerkjennelse, makt og krenkelse	74
Om anerkjennelse og forståelse	76
Om anerkjennelse og kjærlighet	77

Om empati	81
Carl Rogers og grunnleggende/terapeutiske holdninger i hjelpearbeidet	83
KAPITTEL 4 VÅR ROLLE I SAMARBEIDET MED FORELDRE – ER VI EKSPERTER ELLER PARTNERSKAP/«FØDSELSHJELPER»?	87
Partnerskap/«fødselshjelper»	89
Om ekspertrollen	92
Om unnfallenhet og mangel på faglig autoritet	96
Om profesjonalitet.	101
Om omsorg i profesjonelt arbeid	107
«Polyanna-effekten»	108
KAPITTEL 5 INGRID	111
Om behovet for oppmerksomhet	112
I barnehagen	114
Skolealder	115
Betydningen av lærerens holdninger	116
Kontakt med barnevernet	117
Om mangel på dialog og samarbeid.	
Ingrid må flytte	118
«Overfor alle offentlige instanser, så følte jeg etter hvert fare. De representerer kun trussel, makt. Du er så liten. Du har ingenting å stille opp med»	122
Positive endringer	123
Positivt møte med PPT	124
Om å oppnå tillit	125
Tanker i ettertid	126
«Det inntrykket jeg hadde, var at jeg var håpløs. Jeg klarte ikke å oppdra ungen min»	126
«Men det er ingen som gjør seg bryet verdt å bli kjent med Ingrid. Som gjør noe for å se hele henne, ikke bare det faglige, eller at hun lager uro i klassen»	127
«Hadde de bare klart å jobbe på mitt lag»	129
«Jeg tror hun anklager mye seg sjøl i forhold til åssen det er og har vært hjemme»	132

«Jeg husker at jeg fikk så mange råd!»	133
Tanker om flyttingen av Ingrid	134
«Dette er unger som ingen er glad i»	135
«Unger som ingen er glad i?»	135
KAPITTEL 6 PETTER.	138
«Empati er nøkkelen. Da kommer det gode i ham – og i oss – fram igjen!»	140
På skolen	142
«Det er dere som er foreldre her. Det er dere som har ansvaret for at gutten går på skolen»	143
«Å skulke skolen er ikke noe du gjør mot noen, noe du tar deg til for å få noe eller oppnå noe. Nei, dette med vegring, det er et forsvar mot noe»	144
Ny skole, nye muligheter	145
Holdninger virker sterkere enn ord	146
KAPITTEL 7 KARI	149
– om svangerskap, fødsel og tidlig spedbarnsalder	150
I barnehagen og generell småbarnsalder	151
På skolen	154
Uenighet mellom foreldre	160
Kontakten med PPT	161
Videregående	162
«Da jeg skjønnte at Kari kanskje hadde ADHD, da forandret ting seg over natta»	163
«Kanskje er det ikke meg som er en så ubrukelig mamma. Kanskje er det ikke hun som er så vill og gæren og vrang og pyton. Kanskje skyldes dette noe helt annet!»	165
Mors tanker i ettertid	167
Mors tanker om forholdet til søsken og generelt følelser rundt det å være mamma	167
«Hadde vi fått hjelp i barnehagealder – hva kunne ikke vært annerledes da?»	169
Mors tanker om fremtiden	171

KAPITTEL 8 SARA	173
Mor til Sara, 30 år, forteller.....	173
I barnehagen	175
Om ambivalente følelser	177
På barneskolen	179
På ungdomsskolen, videregående og om utviklingen av omfattende muskelsmerter	180
Om ADHD og diagnostisering.....	181
Saras egen historie	182
I barnehage- og tidlig småbarnsalder	184
Ønske om å være som de andre	186
Tanker om uroen: «Det er veldig mange følelser som ligger i magen!»	187
«Du føler at du er bråkete, vanskelig og alt det der, mens du samtidig har så liten lyst til å være det»	191
Tanker om det å ha fått en diagnose.....	192
Tanker om utvikling av eget selvbilde.....	195
Noen flere tanker om intensitet og selvbilde.....	197
 KAPITTEL 9 OM MENNESKERS GRUNNLEGGENDE BEHOV OG HVORDAN VI KAN MØTE DEM.....	201
Våre grunnleggende behov.....	202
Om holdninger og handlinger.....	207
Betydningen av den ene som ser og forstår.....	209
Hva karakteriserer «de gode hjelperne» i de foreldrehistoriene som er fortalt? Og hvordan ta konsekvensen av dette?	210
Parallele prosesser.....	213
Vår profesjonelle rolle og vårt ansvar.....	214
Ro ned.....	216
 KAPITTEL 10 OM BARN OG FORELDRES OPPLEVELSER AV AVMAKT OG HVA AVMAKT OG UTILSTREKKELIGHETSFØLELSE GJØR MED OSS	220
«Det handler om verdighet!»	220
«Jeg er vel mobberne, antar jeg!»	223

Om å kompensere for egen opplevelse av tilkortkomning gjennom forsvarsreaksjoner eller overlevelsesstrategier	226
Hvordan legge til rette for samarbeid med hjemmet og skape klima for tillitsfull dialog og åpen kommunikasjon?	230

KAPITTEL 11 OM EGENUTVIKLING GJENNOM

VEILEDNING OG ULIKE REFLEKSJONSFORA	234
Hva kan vi gjøre for å øke vår egen kunnskap og kompetanse?	234
Om veiledning og refleksjon	235
Opprettelse av veilednings- og refleksjonsfora	239
Hvordan finne tid?	241
Henvisningskompetanse	242

KAPITTEL 12 OM FAGLIG MANGFOLD I

BARNEHAGE OG SKOLE	244
Faglig mangfold inn i barnehage og skole?	250
Om å se «hele mennesket».	252
Ulike faggruppers kompetanse	255

KAPITTEL 13 AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Om diagnostisering	262
Mulberry Bush-skolen	264
Lytt til foreldrene	269
Avslutning	271

LITTERATUR	275
----------------------	-----